

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

№ 175 (11973)

1982 чылдың июль 28, среда

1925 чылда үндөп чыккан

Өртөө 3 кал.

ДЭЭШТИИ, АЖЫКТЫ ДЭЭШ

«Массаларга партиянын бодалдарын чедирип, оон политиказын тайылбырлап турар кижилерин улуг армиязынга — коммунистерге болгаш партия кижигүнүз эвестерге — өөрүп четтиришкенин сөзүн илергейлээн. Олар дээрже лекторлар болгаш пропаганда, агитаторлар болгаш илсекчилер-дир» — деп, эш Л. И. Брежнев партиянын XXVI съездинде Отчет илсекчилерге демдегелген. Коммунисттер тургузушкунун кайгамчыктыг улуг сорулгаларын боттандырар дээш демиселге совет кижилерин угаан-бодал амыдыралын улам ынай байыдар, оларнын медресин, билин, культураны бедилери онза чугула ужуз-дузалыг партия айткан. Бо бүгү сорулгаларын чедирешкенин шиптирлээринге «Билиг» нитилелин биче эвес үлүшү киирер. Ынчангаш ону канчаар күөседирин талазы-биле тодаргай чугаа Бүгү-эвилелдин «Билиг» нитилелинин сески съездинде болган.

Нитилелдин кижигүннеринин ажылы улуг болгаш харыскалыг. Лекторлар массага билигдерин чедирип, оларны чаа-чаа ажил-херектерге кыйгырып, хей-адын көдүрүп турар. Бистин республикада нитилелдин 290 хире эге организациязы бар, ында беш мун ажыг лектор хаара туттунган. СЭКП-нин XXVI съездинин шиптирлери, «Иделоготуг, политика-кижигиндегилеги» ажылы улам ынай экижидер дугайында СЭКП ТК-нын доктаалын олар амыдыралга боттандырар дээш лекция пропагандазын ажаактыг, дээштин бедилеринче, ылангыча ажаакчы чоннарын идей-политиктиг, күш-ажылчы болгаш мөзү-шынар кижигиндегилеги кол кичазынын салып туралар. Кызыл хоорайнын, Эрзин, Бай-Тайга, Кызыл, Барыш-Хемчик, Каа-Хем районнарын «Билиг» нитилел организациялары боттарынын мурунда салдырган сорулгаларын багаи эвес шиптирлер, ажаактын шынарын элээн экижиткен. Ылангыча лекция пропагандазын депшилгенде чаа хевир — лекцияны бөдүктөп номчурун практикалап турар болу берген.

«Лекторлар амыдыралдын судалын туруп, дын-накчыларын бедик культура денкилин болгаш негелдерин барымдаалап, кижилерин сагыш-сөөк-килин хайныктырып турар айтырларга ылангыч болгаш үзө харыскалыг берип, чогаалдыкчы бодалды, Ленинчи, коммунисттерге өзү-биле чурттаар, ажаактар болгаш демисежир деп чүткүлдү хайныктырып ужуруг» деп СЭКП ТК Комитетинин Бүгү-эвилелдин «Билиг» нитилелинин VIII съездинде байыр чедирешкенинде айткан.

Бистин партиянын удурулга бодурун турар чугула принциптеринин бирээзи болза, идей-кижигиндегилеги ажылды чонун чазыкчы ажил-чорудулгазы-биле сырый холбаштары болур. Ылангыча СЭКП ТК Комитетинин май (1982 чыл) Пленумунун чүдүдүгү деп көргөн ССРЭ-нин Аш-чем программанын политиктиг болгаш социал ужуз-дузалыг ханы тайылбырлаары чугула.

ССРЭ-нин тургустунгаанын 60 чыл оюнун белеткелдиге холбашкан пропаганда улам ынай калбартыры — партия организацияларынын кол сагыш салар айтыры. Ленинчи национал политиказын алыс утказын илеретпешкан. Советтер чуртунун кайгамчыктыг чедирешкенин — бүгү нацияларнын бир деминг куженишкенин кады ажаак-дажылгазын түнели деп чүвени көргүзөр херек.

Совет кижилер даштыкыда болгаш чурт иштинде болушкунар дугайында бүгү талазы-биле ханы анализтиг лекцияларны манап турар. Орта көскү черин СЭКП-нин тайбын даштыкы политиказын пропагандазын ээлээр. Амгы ченин имперализмдин реакциялыг арын-чурун сойгалап илеретип, ССРЭ-нин хамааттарынын революсуну серемчилеге, социализмдин чаалап алышкынын камгалаарына кезээде белеи болурунга кижизидер ужуруг.

Бүгү-эвилелдин «Билиг» нитилелинин VIII съездинин шиптирлери дүүштүр республиканын лекторлары бодунун ажылы ханы анализтеп көрүп, ында бар четпестерин эдер тодаргай хемчегдерин алыр херек. Ылангыча номчутуруп турар лекцияларын дээштин, ажаакты болгаш шынары үени негелдегилеги четпес. Күш-ажылдыг бодурукчулук бедилеринче, экономика камнагалыг болурунга, корум-чурум, мөзү-шынар, хоойлу-дүрүм, социалисттер чарыш, аныктар ортузунга коммунисттер кижизидилге болгаш күш-дамыр кижизидилгезинге хамаарышкан, атеизм, көдээ ажил-агый темазыга лекциялар кончуг эвээш номчутуруп турар. Эрте-методиктиг чөвүлелдерин болгаш секцияларын ролю, лекция пропагандазынын дайынчы, шаап халдакчы салдары ам-даа куду. Устүнде айткан болгаш өске-даа четпестерин эдер дээш «Билиг» нитилелинин организациялары шынгын ажаактар хүлээлелгил. Партиялар болгаш партия эге организациялары «Билиг» нитилелд организациаларнын ажылын хүн бүрү удурут, боттук дузаны чедирер, оларын отчеттары үе-үсеп диннаары чугула.

СЭКП ТК-га, эш Л. И. Брежневке чагазынга Бүгү-эвилелдин «Билиг» нитилелинин VIII съездинин делегаттары бүгү кижигүннерин өмүнээ-зинден партиянын сөзүн массага чедирер хүлээлелгил адалдыг-биле күөседирин бүзүрөткен. Бистин республиканын лекторлары коммунисттер тургузушкунун планын онаалдарын амыдыралга боттандырар херекке боттарынын төлентиг үлүшү киирерлер.

МАЛ ЧЕМИ БЕЛЕТКЕЛИНИН ШАЛЫПЧЫ АЙЫ: бүгү курлавырларны мөөңнээр

«Шын» солун Күш-ажылчы аалдар тугун бөгүн Ооржак Эзир-оолдун сипегичи эвено-уунун чедирешкенине тураскаадып көдүрдү.

«Тилекте» совхозта сес кижигүнүгүг механистаттынган бо эвено хүнде-ле 12 тоннадан эвээш эвес сипегини белеткел турар болгаш дүүңге чедир 264 тоннамын белеткэн.

Мурнакчылардан үлөсг алынар!

ТИЛЕКЧИЛЕР

— Икылдун баштайгы ийи он хонунда Санаа Сүгө-Маадырнын улуктукан мал чем белектер механистаттынган бригадалы 270 тонна сипег престоан — деп, Тес-Хемде «О. Шынаа» совхозтун директору Эртин Монгуш-оол мөңгө чугаалады. — А Кызыл-оол Маадырнын бригадалы 380 тонна уенин тургузулга 380 тоннамын белеткэн. Ынчангаш ол бригада социалисттер чарыштын тилекчилер болду. Ук бригада хүнде-ле он ийи тоннадан эвээш эвес сипегин престоан турган.

ССРЭ-нин Бүгү-эвилелдин 60 чыл оюнга күш-ажылчы белектер-лук ужурадыр дээш социалисттер чарыш совхозтун сипегичи бригадаларын арамында калбаган. Ук чарышча баштай Санаа Сүгө-Маадырнын бригадалы тилекчилер болуп турган, ам Кызыл-оол Маадырнын бирги черге үнгөн.

Олар ыччаар ачыр-дачыр тут-чун турза-даа, каймы-даа планнарын оранчык ажыр күөседип туралар. Оон ачызында «О. Шынаа» совхоз мал чем белектеринге Тес-Хем району мурнакчы болган болгаш СЭКП райкомунун, райгүөскө-дүн, көдээ ажил-агый ажил-дакчыларын профсоюз-райкомунун болгаш ВЛКСМ райкомунун шилчир кызыл тугун чаалап алган.

Совхозтун сипегичери хүн келген туудун-на ажалын шап-кынчылыг турар. Ам ында күш-ажылчы бодурукчулук районун өске он ажил бригадаларында белек, үлүш күө-сөтпей — турар сипегичи чок. Ылангыча тургузулгаг мех-анистаттар Топонизин Сары-оол, Сергей Кобалжык соци-алисттер чарыштын мурнуку отурун чалып турар.

Р. ИВАНОВ.

АРЫГЛАРДАН, ШӨЛДЕРДЕН

«Алдан-Маадыр» совхозтун ажил-инженерлер бо чылын нитилелин малчыны сипегичи 3400, боду-бүрүнү — 300, кышкы — 600, сипегичи — 4500 тоннамын белеткээр планын. Амгы үзө ажил-агыйнын сипегичи үнгөн. Бүгү-ле де-вискээринде ажил-ин хай-ныкыл. Мал чем белектер-рилде шүтү 380 ажил кижиле хаара туттунган. Оларнын 220 ажымы сипегичи хол калдыры-биле кезип турар. Оон алгы-да механистаттын ийи брига-даны тургускан.

Совхозтун салбырларын-дан Бора-Тайга салбыры мал чем белектеринге элче он-тапастыг кирген. Ында ам 140 хире кижиги сипегичи дым-бүрү аргалар-биле кезип, бо-луп, сарааттап турар.

Ол-ла салбырын Чечектик хойчу бригадалы (бригадир М. Монгуш) өске салбырлар-нын малчыларын болгаш бедилерин көргүзүп, сипегичи келде-энече боду-бүрү-биле кирген. Бригадалык хойчулары

эртең кандаашкынын чыла-да бээни 220 тонна сипегичи белеткээр планын 20 тонна-дан ажыр күөсөткен. Бо чылын олар 225 тоннамын белеткээр планын, эвөө-лө дээрже, 25 тоннага ажыр күөседирин хүлээген. Амдымында үр-гүзүлгөдиг чарышашкыныр сипегичтерин бодурукчулук ажил-агыйларга, кескен хей сипегичи бөдүн, сарааттаарын-га шаптыктан турарында планнын чартык кезин киро-п күөсөткөнгөн. Ынчалзажок Хемчик, Ак хемчирини шы-нааларында, арга-арыларда чыгаар үнгөн сипегичи база хову-өлөөдерге 467 гектарга тараан люцернанын, 386 гек-тарга тараан чангыс чыдаг сипегичтерин үнүш-дүжүдү эки болганында малчылар-даа, соххотун өске-даа сипегичтерин планын залгаларын бүгүн күөседиринге бү-зүрөдиг.

Х.К. МОНГУШ, Чөөн-Хемчик район.

КИЧЭЭНГЕЙДЕ — ХООРАЙНЫН САНИТАРЛЫГ БАЙДАЛЫ

Ийи чыл болгаш, Совет Ты-ванын 60 чыл оюн бүгү Тыва демдеген эрттерер. Кызыл-чылар ол алдарыг койбейге бөгүндө элден белектерин, хоорай чагайдылгазын чо-рууду, кудумчуларын дөгем, чиди, эде кыдып эгедээ.

Хоорай чагайдылгазын-нын база бир кол хевир — хоорайнын санитарлыг арга-лаашкыны. Ол айтырыг хоорай Соединиң күөсүмүн-га чугаалажык. апад харым-салгалыг кижилеринин инфор-мацияларын адып, хама-рышкан улаштырарга арга-лаашкы ажил чорударын он-оалдарын берип турар.

Хоорайнын аргылаашкыны доктаамал чорударын, сие-темазында школар, урутар албай черлер, экилге-про-физиктика черлер, садыг болгаш нитилел ченилдегиле черлер, албай организация-

лар кирип турар. Ол черлер-нин аргылаашкынын онал-баар чоруду турар. Хоорайнын төп кудумчуларынын, 4-5 дугаар микрорайонна-рын чагайдылгазында белек чылдарда немелде ажилдар чоруттугузган. Ын-чангаш — ол кудумчуларын болгаш кыргалдарын са-нитарлыг байдалы улам экижи, ала кирип турар анаар.

Оон-биле кады чурттагга, коммунал ажил-агый эрге-зи (начальник Л. Маслова), чуртталга-ажылдыг трети (начальник А. Тогруков), сан-итариянын чагайдылгазы камбанды хоорайнын са-нитарлыг аргылаашкынын марста-ла чедир чорутула, ол ажил-агый кичээлгиле камбанды тур-рар, чурттагга кварталдарында бок төгөр хаарактар тур-гузар черлерин асфальтла-ваан, бокту ол хаарактардан

үндүр төгөрүнүн хуусаа-гра-фиги сагыбайн турар, ычча-гаш ында боктар бөктүп чы-гылар. Кварталдар болгаш боктар комитеттери-биле ажил чорутпайн турарында чурттагга бажыларын чы-ныкта бок төгөр хаарактар-нын дезинфекцияны өй-шаа-да чорутпайн турар.

«Тыва тугу» трестин, геоло-гичи-инженер экспедиция-зын Метиронья болгаш егү ажил-агый министрство-дуну, республиканын херек-дечилер ажилалыг, «Тыва көдээ тугу» трестин, сүт комбинатынын болгаш хлеб заводуну ведомстволарыга хамаарып чурттагга бажы-ларын санитарлыг аргыла-шкы өй-шаала чорбайн тур-рар, бок төгөр хаарактар чанында боктар тектүп кал-гын, ында ымыра-сөм чымтап, при-чидып чыгы-

лаар. Ол черлерге ашташ-кынын хары-даа санита-рларын айткынынын азы тораганынын сөөдүн-де кылын чоруду таварыга-лар бар.

Дарыялыг фабриказы, ал-гы завод, мебель фабрика-зы, химиктиг аштаашкы фаб-риказы, Көдээ ажил-агый ми-нистерствонун автобазаны дүн кышкы улетүрү боду-дүрүлгөдиги девисээрлерин-де бодуруг аргылаашкыны овал-базы-биле төп каа-чылар. Оон аштаашкыны чор-ударынын графикни «Са-гай» турар. Ол албай органи-зацияларын девисээрлерин-де тулуг материалдары, олар-чүл аймаа, хүл, күдүрүм хоор-рай бок төгөр шаче үндүр-түткөнгөн чыдып берген. Херек ырында ол органи-зациялар боттарынын девис-кээрин чынарлаткы аштааш-кынын чорударына машина-

техника четтер. Моон соңгаар ол организациялары уду-тур ажилдарынын де-вискээрлерин санитарлыг аштаашкынын чоруду өй-шаала, көдүрүм графики бугу-дугаа доктаамал чорудары негеттинип турар.

Хоорайнын санитарлыг аргылаашкынын чоруду де-нелге тургузарында база бир шаптыктан турар чүве болза, бодуругте аргылаашкы бол-гаш хоорайнын бүгү бөгүн үн-дүрү төгөр чаа тускай поли-гонун туттунмайн турары. Оон туудун септеге-тууду ар-гелде оюну чоруду, апад чүдүргө аштаашкы чедир илгээлгиле албайн турар. Оон ужурунда хоорайнын бөгүн хоорайдан үнүр оруктар кы-дында шөлдер, онгарлар иштинде онааландыр төп каа-шкан.

Бо хүндерде бок төгөр чер хоорайнын муруну барым та-

лазында, Магистральна кудумчулук артында, база Улут-Хем ол чарында, Кы-зыл-Абакан орууну оң тала-амда. Ол хирезинде «Кызыл тугу» эргелди, машина ту-дуушун завод, УМ-14, «Кы-зыл улетүр тугу» эргелди дүн ишкын база он-да өске-ге тулуг болгаш улетүр ор-ганизациялары боттарынын бодуругте аргылаашкы хоорайдан үнүр оруктар кыды-ларында азы шөлдерде төп турар.

Хоорайнын санитарияны-агый санитарлыг аштаашкыны экижидер талазы-биле рейд-лерин чоруду, албай органи-зация черлеринин удурут ажилдакчылары-биле инст-руктаж-хуралдарын эрттирп, комбинаттарын тургузары чугула.

З. СЕДЕН-ХУРАК, хооруксөөмүнч инспектор.

КУБАНЬ ИЙИГИ МИЛЛИОНГА КИИРИШТИР

КРАСНОДАР. СЭТА-нын корреспонденти-зи В. Калишевскийн дайчытканы болза: — Кубанын элеваторларынче июль 26-да бир миллион 100 муу тонна тарап кирген. Краснодар крайда тараа кеңилдеги бедик темпелерлук чоруду турар.

Улуг боринаашкынар соонда агаар-бойдуу алып келген Кубанын хову-ларында кызыл-тазы кестимдэн ховулар улам чыр-чирин оор. Ам жаткалар маши-нистери байлак дүжүт дээш демиселдин эс-тафеталын комбайн комплекстеринге бо-лгаш отраларында дайчып берген. Олар дозу күчүзүңге ажилдап, бүдүн-бүдүн хо-нуктарда талыктарын бөдүрүп, бастырып болгаш шүт чытыр кестирин туралар. Техниканы улаң-на бедик бодурукчулук

ажылдап, амгы тараа ажаактазынын харын бойдаларында мергежилдиг ажилдап турган, ажаак алышкы фронтунга чедирешкенин чедип аш турар. Боровоск районун Ленин аттыг колхозунун ком-байнери В. Майоров механизаторларын чарыжынын муруну одурунда чоруп тур-рар. «Көдө» комбайнын бункеринде ол ам бээни 11 муу ажил центнер тарааны берген. Ол-ла ажил-агыйда аныктар — комбайнер Н. Богданов болгаш оон ду-залакчыны Н. Сметконун экипажы база ол муунакчыдан аздак чок ажилдап турар. Дагдыныкчылан ховуларын, олар тус бү-рүзүндө-ле 10 муу центнерин бастырган.

Кубанын муң-мун тараакчылары муу-лакчыларын үлөсг алып элери туралар.

АКЫ-ДУҢМАЛЫШКЫ, БУЗУЛБАС ӨГ-БҮЛЕДЕ

«Чангыс эитиг өг-бүлөдө» деп демдегеле Латвиян деген чүдүлдеринин үлө-лөдөр. Ийи-бүрү четпек-тер, даштыкында ажилдап — ССРЭ-нин Улус ажил-агый чедирешкенин дегел-теге чоран кижилер — ма-гала сепкилди он-он бекет-лелерин арттырган. Совет Латвиян чедип алган бүгү-ле чүдүлери социалист на-цияларын чангыс эвенин-дей эргелг республикаларын боду-бүрү ажил-агый ачы-зында болдулар аргалыг бол-ган деп бодал оортан сагыш-ка дораан кирип келер.

Акы-дуңма улаустарын ду-заламчы-биле Латвия ССР экономиказынын хову-де-зинге туруп көрбөн бедик-терин чедип алган. Оон эрге-мин болгаш уран чүдүр боду-дүрү чечектештирилди чедип ал-ган. Москвадан Рига вок-залыга июль 26-да болган ин-титуция кыргычтары ону онаалат демдегелди. Латви-яны Компартиянын ТК-зы-нын секретары Э. Я. Ашкан баштаан ол республиканын делегаттары Москвадан хей-интитуция өөрүшү-хүндү-кел-биле уткаан. Латвия ССР-нин чуртуну Кол дегелгел-де эгелден хүннеринге ол де-легация келген.

Бистин өндүрүлүгү улуг дем кат-тыштырганын анык куту-дугу-биле берген. — Лат-вия ССР чаа амыдыралын тургузушкунуна маалымат улаң бажынар-биле бурун-гаар хову-де. Латвиянын койбейлук дегилеринде дег-гези чүве бурун оон сона-листтер орунда чоругу уени көргүскөн. Республиканын улетүрүчүлүгү бөгүлү хүнү-нүн демдө — карапалыр маалдар оор эспирес. Оон-биле кока фото-чуркунга — Ра-гага бодуруг алектөөрлөр, олар чуртуну бүтү дем-п-оруктарында сурагалаан. Олар-нын бирээзи — Эр-200-дөр ке-дөргөй улуг эспирес — Моск-ванын болгаш Ленинградтын арамында карандылар турар. Ол шапта ийи чүс км чыган дүргөн чорукту. Ол ажаак ке-дигил маршын эспирес-дир.

Латвия — ССРЭ-нин далай база оруктар-дыр. Риганын болгаш Вентспилсин портта-рын таварты Совет Батлыг бажыларын бүгү чүктө-рини барык үштүн бир кезе-эртип турар. Далайын ты-ныкка, далайыларын бол-гаш португаларын могаи бил-бес ажил-агый делегате-келген кижилерге ол-ла ол-чаан кестүп келер. Бистин чуртунушун хей-хей нап-по-наларын тылааекчелери составында кирген экипактар чангыс аай пайралдыг өг-бү-лө кыдып чурттан турар.

Бистин Төргөн чуртунушун ирак-улап бодурунда, оон ыран дашкаар-даа черлерде Латвия ССР-нин оон тергүн эки дүн радиопримиттерин болгаш магнитолаларын ба-рымдаалып билер. ССРЭ-де кыдып удурут турар ындыг

дөрткү приемник бурунун Ра-гагын В. И. Ленин аттыг «ВЗФ» каттыжышкыны бе-леткээр. Ийи-бүрү четпек-тер кестерин, бедилерин болгаш чиг-эти бээр 1200 бу-дургузгелер-биле ол катты-жышкыны карылаалыг. Бот-тарынын күженишкенин нити-эвилелдин ужуз-ду-зайг боду комплекс програм-маларын тургузарына кат-тыштырып турар эвилелдер-ке республикаларын ажил-чыларын, эртемендерин, специалистеринин боду-дүрүлгө, когадыкы харыла-жылаалары уду-дир кан-чалдыр байыкты турарын дегелден чүдүр бодуругте илеретип турар.

ССРЭ-нин тургустунга-нынын 60 чылында алдар-кымдыр Латвиянын ажил-ин-чиринин социалист чары-жык бедик колдорушкуну-нун хайныкынын дегилер көргүзүп турар. Республика-нын көдээ ажил-агыйн кө-рүлдө калбак көргүскөн. Чуртун аш-чем програм-манын айткан чүдүлдерин дүүштүр оон дүргөн хову-де-ринин оруктары илерейлет-тиген.

Латвия черлер-биле байлак эвес, ыччангаш хей ажилда-рып, сагыш салыры ол чер-лер негээр. Чуртунда — ме-дициналарын чаа туудулары, културтуг оларлар, улуг фер-малар болгаш комплекстер, 1940 чылдан бээр тараачы-ларын күш-ажылдык эерги-ли халдырылгы 70 ажаак катан өскөн. Бедик хажы-дө-лөт мад ажилынын чурту — Латвия беш чылдык шалым-чы фронтунда күштерин ула-гатырып турар.

Социал чаа чүдүлдерин, чон-нун чалчыларын, култур-у-нын, өөрелдегиле, кадык камгалаанын чедирешкени — ол-ла бүгүлү респу-бликанын согуш, ханы уткалыг дегилер чүдүлери тоду көр-гүскөн.

Латвиянын ажилчы чонна-рынын СЭКП-нин XXVI съез-динин шиптирлерин поли-тиктиг болгаш күш-ажылдыг бедик колдорушкуну күө-седип турарынын дугайын республиканын делегация-нын ССРЭ-нин УАЧД-инге болгаш паралага конферен-цияга чугаалаан. Совет ула-старын акы-дуңма өг-бү-лө-зинге Латвия алдардыг че-дирешкени-биле демдегел-тиген оруктар эртенни она-алат демдегелди. Совет эрге-чарыгын чыларында улет-пүр бодурушкуну 45 катан өскөн. Республика — улуг эр-тем төвү. Муң-мун эртемен-дер, эрте-минчиле албай черлеринде ажилдап турар.

ССРЭ-нин УАЧД-инге рес-публиканын хүннерин про-грамманын паралага кон-ференцияга чугаалаан.

П. НОВИКОВ, СЭТА-нын корр. Москва.

Тувинская республика Библиотека им. А. С. Пушкина

3-кү арын ● 1982 ч. ● июль 28

